

РІШЕННЯ
РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Діянова Анна Олександрівна 1984 року народження, у 2006 році закінчила Полтавську державну аграрну академію і здобула ступінь магістра за спеціальністю «Агрономія» та кваліфікацію агронома-дослідника, аспірантка кафедри селекції, насінництва та генетики Полтавського державного аграрного університету, виконала акредитовану освітньо-наукову програму Агрономія.

Разова спеціалізована вчена рада створена наказом ректора Полтавського державного аграрного університету від 26 травня 2026 року № 179 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –	Володимир ТИЩЕНКО – доктор сільськогосподарських наук, професор, професор кафедри селекції, насінництва і генетики Полтавського державного аграрного університету.
--	---

Рецензентів –	Ольга МІЛЕНКО – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри рослинництва Полтавського державного аграрного університету; Людмила ЄРЕМКО – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри рослинництва Полтавського державного аграрного університету;
---------------	--

Офіційних опонентів –	Тетяна МАРЧЕНКО – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувачка відділу селекції сільськогосподарських культур Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН України; Ігор ДІДУР – доктор сільськогосподарських наук, професор, директор ННІ агротехнологій та природокористування Вінницького національного аграрного університету.
-----------------------	--

на засіданні «06» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство», спеціальність Діяновій Анні Олександрівні на підставі публічного захисту дисертації

«Формування вихідного матеріалу сої для створення сортів різних напрямів використання в умовах Лісостепу України» за спеціальністю 201 Агрономія.

Дисертацію виконано у Полтавському державному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Полтава.

Науковий керівник: Максим КУЛИК, доктор сільськогосподарських наук, професор, професор кафедри селекції, насінництва і генетики Полтавського державного аграрного університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація написана українською мовою, її основний зміст викладено на 209, з яких 154 – основного тексту, сторінках комп'ютерного тексту і включає: вступ, огляд літератури, умови й методику проведення досліджень, результати досліджень, економічний аналіз результатів, висновки, пропозиції виробництву, список використаних джерел. Робота містить 32 таблиці та ілюстрована 48 рисунками. Огляд літератури сформований на 202 сучасних джерелах, у тому числі – 84 іноземною мовою. Дисертація відповідає п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 21 наукову публікацію за темою дисертації, з них: 1 стаття, яка індексується міжнародною наукометричною базою Scopus; 4 статті у фахових наукових виданнях України категорії Б; 14 тез доповідей на наукових конференціях, два розділи монографії та 4 Авторських свідоцтва на сорти сої культурної.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Публікації у періодичних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз (Scopus):

1. Sichkar V., Orekhivskiy V., Bilyavskaya L., Kryvenko A., Solomonov R., Diyanova A. Use of soybean genetic resources to create highly adaptive varieties. *International Journal of Ecosystems and Ecology Science*. 2022. Volume 12, issue 1, P. 3–14. <https://doi.org/10.31407/ijees>

Публікації в наукових фахових виданнях України:

2. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Горбатенко В. С. Насіннева продуктивність перспективних зразків сої за господарськими показниками в стресових умовах Лісостепу України. *Scientific Progress & Innovations*. 2025. № 28 (3). С. 63–68. <https://doi.org/10.31210/spi2025.28.03.10>

3. Діянова А. О., Кулик М. І. Формування насінневої продуктивності сої залежно від біометричних показників рослин та умов року вирощування. *Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків*. 2024. Вип. (32). С. 93–103. <https://doi.org/10.47414/np.32.2024.326050>

4. Діянова А. О., Кулик М. І. Формування урожайності сої залежно від сортового складу та умов вирощування. *Аграрні інновації*. 2025. №30. С. 197–203. DOI <https://doi.org/10.32848/agraar.innov.2025.30.28>

5. Кулик М. І., Калініченко О. В, Лесюк В.С., Діянова А. О. Оцінка економічної ефективності виробництва насіння сої культурної залежно від сортового складу. *Аграрні інновації*. 2025. Вип. № 33. С. 380–386. DOI <https://doi.org/10.32848/agraar.innov.2025.33.614> (25

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Монографії (розділи)

6. Biliavska L. H., Prysiazhniuk O. I., Diyanova A. O. Model of soybean variety for Forest-Steppe conditions of Ukraine. *Moderní aspekty vědy: XXV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut S.R.O., 2022. Str. 426–463. (40% авторства: аналіз даних, написання розділу)*

7. Діянова А. О., Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Використання рослинної сировини сої. Захист і відновлення екологічної рівноваги та забезпечення самовідновлення екосистем : колективна монографія; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2023. С. 61–71.

Публікації апробаційного характеру

8. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. Адаптивний та генетичний потенціал сучасних сортів сої. *Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування, присвячена пам'яті професора Г. П. Жемели : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 30 верес. 2022 р.)*. Полтава : ПДАУ, 2022. С. 30–33.

9. Діянова А. О., Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Особливості якісного складу насіння сої. *Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : Міжнародна наук.-практ. інтернет-конференції*. 2022. Полтава. С. 70–72.

10. Діянова А. О., Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Енергетична оцінка вирощування сучасних сортів сої в умовах Лісостепу України. *Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : Міжнародна наук.-практ. інтернет-конференції*. 2022. Полтава. С. 68–70.

11. Діянова А. О., Білявська Л. Г. Оцінювання пластичності та стабільності сортів сої за різних кліматичних умов. *Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (25 травня 2023 р., м. Полтава, Україна)/ ПДАУ*. 2023. С. 24–26.

12. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Пономаренко В. В. Якісний склад насіння сої та його особливості. *Актуальні напрямки та проблематика у технологіях вирощування продукції рослинництва: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конфер.* (м. Полтава, 23 листопада 2023 р.). Полтава: ПДАА, 2023. С. 76–79.

13. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. Напрями та завдання селекційних досліджень сої культурної в сучасних умовах. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29 березня 2024 року) / Редкол.: М.М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 9–12.

14. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Гарбузов Ю. Є., Діянова А. О. Лікувальні властивості сої. *Перспективні напрямки наукових досліджень лікарських та ефіроолійних культур*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (Березоточа, 25 березня 2024 року)/ДСЛР ІАП НААН – Київ: ТОВ «Центр поліграфії «КОМПРИНТ», 2024. С. 139–141. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11119087>

15. Пилипенко О. В., Діянова А. О., Білявська Л. Г. Конкурентоспроможність вітчизняних сортів сої на ринку України та сучасні проблеми. *Селекція, генетика та технології вирощування сільськогосподарських культур*: матеріали XII Міжнародної наук. –практ. конф. молодих вчених і спеціалістів (с. Центральне, 19 квітня 2024 р.) / НААН, МПП ім. В. М. Ремесла, М-во аграр. політики та прод. України, 2024. С. 128 – 129.

16. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. Соя звичайна – овочевий напрям використання. *Селекція, генетика, сортовипробування та агротехнології культурних рослин: виклики та перспективи*: Матер. XIII Міжнар. науково-практичної конф. молодих вч. і спец. (25 квітня 2025 р., с. Центральне) / НААН, МПП ім. В. М. Ремесла, М-во аграр. політики та прод. України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. 2025. С. 16–17. <http://confer.uiesr.sops.gov.ua/>

17. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. Результати селекційних досліджень наукової лабораторії селекції, насінництва та сортової агротехніки сої. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (31 березня 2025 року) / Редкол.: М.М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2025. С. 22–23.

18. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. Соя культурна на мікрогрин. Інноваційні технології у рослинництві: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. до 115-ої річниці з дня народження доктора с.-г. наук, професора, член-коресп. НАН України, Кияка Григорія Степановича, 30 квітня 2025 р. [Електронний ресурс]. Львів-Дубляни: Львівський НУВМБ ім. С. З. Гжицького. Північний кампус, С. 117–118. <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/2477>

19. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Горбатенко В. С., Харченко Б. А., Білявський Ю. В. Ефективність біологізації насінницьких посівів сої та якісні показники насіння. *Актуальні напрями та проблематика у технологіях вирощування продукції рослинництва*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (7 травня 2025 року, м. Полтава). / Редкол.: В.В. Гангур (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2025. С. 92–94.

20. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Нові джерела цінних ознак і властивостей сої культурної. *Генетика і селекція в сучасному агрокомплексі: Всеукраїнська науково-практична конференція (29-30 жовтня 2025 р.). м. Умань : УНУ. 2025. С. 7–10.*

21. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О. Джерела цінних ознак нових ліній сої культурної без опушення. *Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю членства України в Міжнародному союзі з охорони нових сортів рослин (UPOV) (3 лист. 2025 р., м. Київ) / М-во економіки, довкілля та сільського господарства України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. 2025. С. 9–11.*

Авторські свідоцтва:

1. А. с. 250408 Україна, Соя Анніт / Л.Г. Білявська, Ю.В. Білявський, А.О. Діянова, О.В. Мазур (Україна). – Заявка № 24045024

2. А. с. 250450 Україна, Соя Цитрин / Л.Г. Білявська, Ю.В. Білявський, А.О. Діянова (Україна). – Заявка № 24045027

3. А. с. 250451 Україна, Соя Моріон / Л.Г. Білявська, Ю.В. Білявський, А.О. Діянова (Україна). – Заявка № 24045028

4. А. с. 250452 Україна, Соя Сердолік / Л.Г. Білявська, Ю.В. Білявський, А.О. Діянова (Україна). – Заявка № 24045029

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Міленко Ольга Григорівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри рослинництва Полтавського державного аграрного університету.

Дисертаційна робота Діянової Анни Олександрівни має незначні недоліки, які необхідно врахувати в подальшій роботі, а на питання треба дати відповідь під час захисту:

1. У анотації і вступній частині роботи зустрічаються орфографічні помилки.
2. В огляді літератури бажано було б навести більше прикладів практичного застосування насіння та біомаси сої у різних галузях.
3. Чи досліджували стійкість нових сортів сої без опушення проти головних шкідливих організмів?
4. Які показники якості насіння впливають на вибір напрямку його використання?
5. Чи досліджували застосування біопрепаратів на нових сортах сої без опушення?
6. Гарні результати показали перспективні лінії. Як плануєте їх в подальшому використовувати?
7. Де проводили біохімічні аналізи насіння сої, що показані у дисертаційній роботі?

Єремко Людмила Сергіївна – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри рослинництва Полтавського державного аграрного університету.

Даючи загалом позитивну оцінку дисертаційній роботі Анни Діянової у процесі рецензування дисертаційної роботи виникли деякі питання, на які дисертантка повинна відповісти під час захисту:

1. У вступі бажано було б вказати науковців-селекціонерів, що займаються виведенням сортів сої культурної в Україні?
2. Чому саме цю культуру Ви вибрали для своїх досліджень?
3. Поясніть чому серед досліджуваного матеріалу переважають сорти полтавської селекції?
4. Чому у ваших дослідженнях переважають сорти сої ранньостиглої групи?
5. Які перспективи залучення сортів сої без опушення в селекційний процес і для якого напрямку використання?
6. Чи працюєте Ви над розробкою елементів сортової технології вирощування ваших нових сортів?
7. Чи поширені сорти сої без опушення в інших країнах?

Слід зауважити, що у анотації і вступній частині дисертації зустрічаються орфографічні помилки. Наявні зауваження і запитання не є принциповими і не зменшують наукової цінності та проблемного значення виконаної роботи, а сприятимуть подальшому вдосконаленню авторки дисертації.

Марченко Тетяна Юріївна – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувачка відділу селекції сільськогосподарських культур Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН України.

В процесі ознайомлення з дисертацією виникли ряд зауважень, запитань та рекомендацій, що потребують уточнення: Дискусійне обговорення, рекомендації та зауваження до дисертації:

Стор. 3. Побажання. Урожайність насіння сортів і ліній бажано подавати з точністю до сотих.

Визначено вміст у насінні білку, жиру, флавоноїдів та активність інгібіторів трипсину. Запитання. Які показники активності інгібіторів трипсину?

Виділено генотипи, які можуть бути залучені для створення сортів харчового, кормового та зернового напрямів використання. Запитання. Які параметри вкладаються в «харчового, кормового та зернового напрямів»?

Стор. 4 Пропонується: «Найдоцільніше виробляти насіння лінії Красноградська 86/Альтаір, яка формувала найбільшу врожайність – 4,70 т/га». Запитання. Що це за лінія? Як пропонується її «виробляти» – в селекційних дослідках, на виробництві, в насінництві?

Стор. 20-33. РОЗДІЛ 1 БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ВПЛИВ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ Й ЯКОСТІ НАСІННЯ СОЇ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ). Побажання. В розділі 1 бажано було б більше уваги зосередити на селекційно-генетичних здобутках вітчизняної та світової науки.

Стор. 16. У Вступі дисертації у розділі «Актуальність теми» бажано було б зробити посилання роботи відомих вчених, державних програмних документів, що підтверджують актуальність напряму обраних досліджень.

Стор. 25. Рис. 1.2 Динаміка виробництва сої у Полтавській області, 2019-2025 рр. Запитання. Чим пояснити таке різке падіння урожайності сої в 2024-2025 роках? Адже удосконалюється технологія, створюються нові сорти...

На стор. 34-35 наведені загальні завдання в селекції сортів сої всіх напрямів. Побажання. Бажано зробити посилання на авторів.

Стор. 39. Таблиця 1.1 Вміст харчових речовин овочевої та насінневої сої. Порівняння харчових речовин дещо некоректне. Адже вологість насіння 8% у насінневої і 67% у овочевої.

Стор. 42. Розробку моделі сортів овочевого напрямку можна було б перенести до експериментальних розділів.

Табл. 2.1-2.4. При характеристиці погодних умов року бажано враховувати і опади зимово-весняного періоду.

В розділі 3 демонструються моделі продуктивності ліній сої - Лінія Юг30/№29/Анаконда, Лінія Аметист/Краса Поділля тощо. Ці лінії проявили високий рівень продуктивності та оптимальні параметри щодо моделі. Чи мають перспективу ці лінії бути переданими до державної реєстрації і рекомендованими для поширення в Україні?

В представлених моделях Розділу 3 не вказана група стиглості (тривалість вегетації) ліній. Яка оптимальна для наданих моделей група стиглості генотипів?

В розділі 4 в табличному матеріалі наведені кореляційні залежності між кількісними показниками рослин та продуктивністю сортів сої культурної за роками.

Коефіцієнти кореляції за роками мають суттєві відмінності. Чи може це бути показником варіативності прояву ознак у генотипів, чи це суто модифікаційна мінливість? Бажано було б вказати у висновках і генотипи з найбільш стабільними кореляціями ознак.

У Висновках до Розділу 4 бажано було б вказати основні ознаки за якими можна проводити добори на урожайність в селекційних розсадниках.

Стор. 125. Розділ 4.3. Урожайність насіння різних сортів сої. Стор. 131. Розділ 5.2. Урожайність та якість сортів сої. Зауваження. Назви розділів дещо дублюються.

В Розділі 5 вказано, що «У 2024 році на державну кваліфікаційну експертизу передано три сорти сої культурної: Моріон, Сердолік, Цитрин. Ці сорти вирізняються відсутністю опушення». Надалі подається характеристика за тривалістю вегетації. Запитання. Показник «відсутність опушення» чи має кореляцію з корисними ознаками? І чи важливо вести селекцію за цією ознакою?

У Розділі 5 наведені результати дослідження вмісту флавоноїдів у насінні сучасних сортів сої та інгібіторів протеаз. Дискусійне питання. Чи доцільно проводити напрям селекції на зменшення вмісту цих показників в насінні сортів сої? Наскільки актуальне це питання?

В Розділі 6 (рис. 6.1) наведена урожайність ліній Аметист/Мяо-ян-доу (4,40 т/га) та Красноградська 86/Альтаір (4,70 т/га). Запитання. Які перспективи цих ліній – вихідний матеріал, чи передача до державної реєстрації?

На стор. 17. – в завданнях запрограмована оцінка генотипів для виведення сортів – кормового і овочевого напрямів використання. У рекомендаціях (стор. 154, пункт 4) вказано «Залучати у селекційний процес нові сорти сої культурної без опушення Моріон, Сердолік, Цитрин для створення сортів овочевого напрямку використання». Дискусійне питання. Чи достатньо для створення овочевих сортів обмежитись тільки опушенням бобів?

Однак, наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Діянової Анни Олександрівни.

Дідур Ігор Миколайович – доктор сільськогосподарських наук, професор, директор ННІ агротехнологій та природокористування Вінницького національного аграрного університету.

Оцінюючи дисертаційну роботу, Діянової Анни Олександрівни необхідно відмітити, що праця, незважаючи на загальну позитивну характеристику, має певні зауваження, які потребують уточнення та пояснення:

1. У анотації і вступній частині роботи, зокрема сторінка 1, і 16, підрозділ 1.3 (ст. 32) зустрічаються орфографічні помилки та неузгодження відмінків у реченні.

2. Назва статті у списку публікацій під №4 вказана як «Оцінка економічної ефективності виробництва насіння сої культурної залежно від сортового складу», а за вказаним DOI у журналі «*Аграрні інновації*» Вип. № 33 на сторінках 380–386, розміщена стаття під назвою «Ефективність виробництва насіння сортів та перспективних ліній сої культурної» і зміст статті повністю відповідає її назві.

3. Інформація, як представлена у підрозділ 1.3 займає всього дві сторінки, було доречним об'єднати цей підрозділ із іншими підрозділами першого розділу. Тим більше, що назва цього підрозділу не повністю відповідає представлений в ньому інформації.

4. У підрозділі 2.1 (Рис. 2.1) представлено кількість опадів за період 2020-2025 рр., проте дисертаційна робота виконувалася впродовж 2022-2025 рр.

5. У розділі 3 (табл. 3.1-3.13) представлені середні показники за 2022-2025 рр., які були б лише більш інформативними, якби вони були доповнені похибкою середнього арифметичного і похибкою коефіцієнта варіації, а також варіансою.

6. У розділі 3 (Рис. 3.1-3.13) представлено коефіцієнти кореляції між елементами структури врожаю сортів і перспективних ліній сої, було б більш доцільним поряд із фенотипними коефіцієнтами кореляції представити їх коефіцієнти детермінації, які вказують на дійсну залежність між ознаками, які досліджувалися.

7. У розділі 4 (Табл. 4.1-4.4) представлено середні значення кількісних ознак у розрізі років досліджень. Інформація була б більш повною, якби було доповнено похибки середнього арифметичного і встановлено наявність достовірної різниці між середніми арифметичними та показано переваги одного сорту над іншим за

допомогою статистичного аналізу. На рисунках 4.5-4.7 цього ж розділу показано коефіцієнти кореляції між кількісними показниками ознак. Проте, не представлено на якому рівні значимості пораховані ці залежності.

8. У розділі 4 (табл. 4.4 і 4.8) представлено двофакторний дисперсійний аналіз в якому вивчалися вплив сортових особливостей та умов року на зернову продуктивність і урожайність сої. Було доцільним представити частки впливу і їх взаємодії у відсотковому відношенні на ознаки, які вивчалися. Таким чином, розподілити вклад цих компонентів і їх взаємодії у загальному вираженні рівня продуктивності та урожайності сої.

9. У розділі 6 поряд з економічною ефективністю вирощування сортів і ліній сої бажано було б подати і енергетичну оцінку, враховуючи значну залежність показників економічної ефективності від цінової політики у структурі витратної частини вирощування культури. Показники ж енергетичної ефективності є більш стабільними і менше залежать від кон'юктури ринку.

Вище зазначені недоліки та зауваження суттєво не впливають на практичну значимість представленої роботи, а окремі з них можуть бути предметом конструктивної наукової дискусії під час захисту роботи.

Тищенко Володимир Миколайович, доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри селекції, насінництва і генетики Полтавського державного аграрного університету.

Роботу оцінено позитивно.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує

Діяновій Анні Олександрівні

ступінь доктора філософії з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство
за спеціальністю 201 Агрономія

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Володимир ТИЩЕНКО

ЗАВІР'Ю
Заступник начальника відділу кадрів
Полтавського державного аграрного
університету
Олена ПІХУЛЯ

